

מתיקות השבת

יו"ל ע"י ישיבת חיים של תורה - לובלין פניה"ק ירושלים ת"ו | בראשות הגאון רבי מנחם ברוך יאווע שליט"א תלמידו של מרן פוסק הדור בעל 'שבת הלוי' זצוק"ל



◆ משיחורנו של מורינו ראש הישיבה שליט"א ◆

מתיקות ה'דרך ארץ' שקדמה לתורה

"ורצע" אדניו את אָזנו במרצע ועבדו לעלם.
בסבת רציעת אָזנו של עבד שבוחר להשאיר עבד עולם, בארו רז"ל (מקילתא פ"ב): שעבד שנזמפר מפני שנגב רוּצעים את אָזנו, משום שאָזן זאת ששומעה על הר סיני "לא תגנב", והלך ונגב, תרצע. ואדם שמכר את עצמו לעבד, אומרים לו: אָזן ששומעה על הר סיני "פי לי בני ישראל עבדים", והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע (רש"י).

אנו רואים שהתורה הקפידה על כך שהיה שמע את הדברות שנאמרו על הר סיני בפתח תורה, ולא החדיר אותן לתוך לבו. ולא אצל יתרו כתוב 'מה שמועה שמע ובא', ויש דעה בגמרא (נבחים סו"ט) שהיה שמע על פתח תורה ובא - כי הוא החדיר ללבו את הדברות שנאמרו בסניני. וממנו נלמד להחדיר ללבנו את עשרת הדברות ששמענו בהר סיני, ולא כאותו עבד שלא השיב ללבו את מה ששמע בסניני.



ובדואי בלעם שהיה יועצו של פרעה (סוטה נא) שָמַע מִכָּף.

חכם להרע

ובלעם היה חכם להרע - שידע להבחין בהולשות של בני האדם, וכמאמרם (ברכות א.י) שבלעם ידע לכוון את השעה שהקב"ה פועל ויבקש לקלל בה את ישראל. וכשהגויים חשבו שהקולות של מתן תורה הם מבול של מים או של אש, בלעם אמר להם "ה' עז לעמו יתן", וכנגדו היתה לגרם בקו לאמונת קנאה ושנאה גדולה על ישראל - שה' רוצה לתת את התורה רק להם ובקו; וזכו לעולם הבא.

האמת היא ששמעקרא הקב"ה הציע לכל האמות שיקבלו את התורה (שמור"ר טו, כ) וזאת על ידי שה' עשה נסים גדולים לעם ישראל באפן שכל האמות שמעו מכה. וכמו שנאמר על נס קריעת ים סוף ששמעו עמים רגזון וכי.

וגם קריעת ים סוף ארע שבויע לאחר צאתם של ישראל ממצרים, וה' נתן לגויים הזדמנות לבוא בכל השש שבועות שמיים קריעת ים סוף עד מתן תורה ולהצטרף לעם ישראל ולזכות אף הם למתן תורה.

ספירת מעשי ה'

ואף עם ישראל ספרו ספירת העומר באותם ימים כצפיה למתן תורה (ספר החנוך טו), וספירת העומר ענינה לצרף את מעשי ה' הנעשים יום אחר יום, ולגלות שבם דברים הנראים כמקרה בעלמא אינם אלא נסים שה' עושה. ובימים החמישים קבלו את התורה שקבלה מדברת מחסדי ה' (סוטה ד.י). באריאת העולם. ב. הצלת נח. ג. חסדי ה' עם אברהם אבינו. ד. עם יצחק אבינו. ה. עם יעקב אבינו. ו. עם השבטים הקדושים. ז. עם יוסף הדידי. ח. עם ישראל ביציאתם ממצרים ובהליכתם בפמדך וכי.

ועל כך אמרו תנ"י: 'ל' דרך ארץ קדמה לתורה' - שעל האדם להתבונן בנסים ובחסדים שהקב"ה

מתיקות הניסים

— מתכבים למערכת —

המחזיר של חקר זהירות

באחד מימי בין הזמנים תשע"ח נסעתי עם כמה חברים לנפש בים הכנרת. כשהגענו לים הכנרת, חברי שמאל פנה אלי בצד ואמר לי: "אחיק, מכיון שאני מכיר אותך ככחור לא זהיר אני מתחנן אליה לא תעשה כאן דברים מסכנים, אֲנִי חָנֵנוּ רוצים לחזור בריאים ושמחים!"

"אל תדאג" אמרתי לו, "מעולם לא נזקתי בכל הסכונים שעשיתי". שמאל הרגה לי שאינו מרצה מהתשובה שלי, והתכוננו להכנס לים.

תוך כדי ההשתעשעות בים הרגשתי שניעשה כבר משעמם, והחלטתי לעגון את החברים. עליתי על סירת משוטטים שעברה לדנינו וקראתי לחברים: "שימו לב!!! ונעשיתי קפיצת ראש' לתוך הים. להפתעתי, עמד שם סלע איום וראשי נחבט בו בעצמה אדירה..."

אני יזכר רק את המכה הראשונה ומשם אינני יזכר שום דבר. מאחר יותר חברי ספרו לי שהם הבחינו שאת לא יוצא מהמים והיה ברור להם שקרה משהו לא טוב...

אחד מחברי שהיה ממחה בכללי צלל והוציא אותי מהמים, אך עברו כמה דקות עד שהצליחו לחלץ אותי מהמים, כך שהייתי מטל במצב סכנה גדול. ראש שנת דם וראותי התמלאו במים שבלעתי. אחד מחברי הזמין אמבולנס למקום, ושמואל שהזהיר אותי להיות זהיר, נסה לצרר את זרמי הים מראשי ובצע בי פצלת החיאה.

האמבולנס הוביל אותי לבית חולים שבאזור פאשר אחד מחברי מלה אותי ושאר חברי חזרו הביתה בצעיר ובדאגה. בדרך הם התקשרו להורי על מנת להודיע להם על המתרחש עמי, והורי נכהלו על למאה, ויצרו קשר עם החבר שלהו אותי, ונסעו לבית החולים בו שהייתי.

כשחברי הגיעו הביתה, הם קבעו ביניהם לומר יחדיו את כל ספר התהלים ללפואתי. ואכן לאחר מניחה קצרה של כל אחד מהם בביתו, הם נפגשו בבית הנקסט ששכונתו ואמרו בשבון לב את ספר התהלים.

תוך כדי אמירת התהלים, שמואל עצר את כלם ואמר: "אני חושב שלא די בקר שאנו מבקשים מה' שידרם על יצחק חברינו. אלא עלינו להבין מדוע באה הפרענות הזאת ולראות לתקן את הקעות. ונראה לי פשוט", אמר שמואל, "שמקרה זה מלמדנו להיות יותר זהירים ולשמר את מצות ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" במשנה זהירות, המשך המעשה בעמוד ד'

עשה קדם מתן תורה. וכמו כן, כגל יום קדם ש'אדם עוסק בתורה, עליו להתבונן בחדשים ש'ה' עשה עמו בשכבו על מטתו ובקומו ממשטו, במאור עיניו ובקריאות ש'כלו וכל אבריו ואברי בני משפחתו.

וכן: תבונן בחדס הבית שנתנו לו הקב"ה, ובחדס ש'ביתו מוקן וטוב ולא מתפוצצים ככל יום צנורות הפנים של ביתו מחמת הקר וכדומה, וכן יודה על חסד המאכלים שהקב"ה נתן

בביתו וכו', ואז יבש לעסק בתורה כש'כלבו מלא באהבתו ויתברר.

צורפים של חסד

וכש'אדם מתבונן בחדסי ונסי ה', עליו לצרף את כל הנספים יחד כדי ש'יתפעל מהם.

כי אם, לדגמא, אדם תבונן רק בנספים של עשרת המפכות הפתובות בפר' שוית וארא-בא, הוא עדן לא יתפעל מהם כל כך כמו ש'יתפעל אלו יחבר לזה את פר' שוית בשלח-יתרו - ש'שם מספר על

נס קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וכן בהם מספר על יתרו ש'בא להסתופף תחת כנפי השכינה, ועל תקלית יציאת מצרים - קבלת התורה.

ומכל הגוים רק יתרו בא, משום ש'שמע באמת את נסי ה' והתבונן בהם והתפעל מהם, ואלו כל האמות לא באו, כי אף על פי ש'שמעו ורגזו לא התפעלו באמת מגדלת ה'. ועל כך אמרו בגמרא (ברכות טז) ש'גוים ש'ראוים נסים שנעשים ליש'ראל ובכל זאת אינם מתפעלים ומתגזרים, הם טפשים וישעיים ונקראים "אבירי לב".

מתיקות ערפה של מחשבה טובה

כנגד יתרו הגר צדק הגדול, היה את רחב שהיא היתה גרת צדק גדולה. והצד השונה שבהם ש'שניהם ש'מעו על נס קריעת ים סוף, אלא ש'יתרו ש'מע ונא מיד ואלו רחב ש'מעה ונתגירה לאחור ארבעים שנה.

ובאמת, כש'רחב ש'מעה את הנסים שהיו לעם יש'ראל בקריעת ים סוף וכו', זו היתה הזדמנות משמים בשבילה להתגבר קיתרו ש'שמע ונא. אלא ש'פניו שהיא היתה ילדה קטנה בת עשר שנים, נחלשה דעתה ממה ש'בלעם אמר שה' רוצה לתת את התורה רק לעם יש'ראל, והיא חטאה והחטיאה את הרבים במש'ף קל אותן ארבעים שנה (ובחים טו). ובמש'ף קל אותם ארבעים השנים ש'עם יש'ראל היו במדבר, היא

ש'מרה בזכרונה את מה שהיא ש'מעה את נסי ים סוף וכו', ובזכות זה היא נצלה בזמן ש'עם יש'ראל קבשו את הארץ.

מנין הגויה יודעת?

וכמספר בגמרא, ש'כשבאו פנחס וכלב לביתה של רחב היא הסתייה אותם בנג ואמרה להם: "ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ" - היא הגיעה לידעיה ברורה שהקב"ה יתן להם את ארץ יש'ראל, מפני שהיא ראתה את מי ים סוף כשהם עלו לכון מעלה, כמו ש'כתוב "נצבו כמו נד נזלים", ומקף היא הפירה בגדלת ה' ש'ידו נטויה להטיב לעמו.

ורחב אמרה לכלב ופנחס: "שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם" - שה' יבש את מי ים סוף על ידי שהקפיא אותם, כמו ש'כתוב "קפאו

תהמות בלב ים", והיה זה החדש האביב ש'בדרף השבע הפנים נזלים ואינם קופאים כלל. ורחב ש'מעה את הנסים והתבוננה בהם פראוי עד שלכה נמס על ידי כך, כמו ש'כתוב "ונשמע וימס לבבנו".

ולא פתוב שהיא ש'מרה בזכרונה את מעמד מתן תורה שהתפרסם בעולם, משום שהתורה כלה מדברת מנסי ה', וכיון שהיא זכרה את נסי ה' - בעצם זה היא זכרה את התורה בעצמה. והזכרון הזה עמד לה להתעורר לבה לתשובה כעבר ארבעים שנה, אף על פי ש'שנים אלו היא נפלה וקטאה והחטיאה את הרבים.

שחרורו של עבד נרצע

ידבר זה רמזו בפר' שנתנו בדין העבד הנרצע ש'יצא

מתיקות דיני יש'ראל ומרירות דיני הגוים



בציר שבכותרת הגליון: הדעים וישבים בסמור למזבח ומתבוננים דרך אברי הקרבנות בחדסי ה' שבאבריהם. והראות של הקרבנות מזכירות את חסד הנשיות העולות באפינו ונקסות לראות.

מהי הסבה שאין לדון לפני עכ"ם אפלו כשאנו יודעים שהם דנים את אותו דין לפי דיני התורה?

על כך במאמר: 'מתיקות ההבדלות מהגוים'.

מה היתה מטרתו הזדנית של בלעם בכך ששבח את יש'ראל לפני מלכי הגוים? מי השפעה מדבר'ף בלעם ומה לבסוף השיב אותה בתשובה?

**על כך במאמר: 'מתיקות ה'דרך ארץ' שקדמה לתורה'.
ובמאמר: 'מתיקות ערפה של מחשבה טובה'.**

בציר שלפנינו: מלכי הגוים באים אל בלעם לקבל ממנו עצה, מפני שהם פונדים וחוששים מהקולות וברקים שנשמעו על הר סיני בזמן מתן תורה. וחוששים ש'מא מבול של אש עומד לרדת בעולם. אך בלעם מרגיע אותם שאין להם מה לח'שש, ומשבח לפנייהם את עם יש'ראל שה' בחר לתת רק להם את התורה.

עצות מתוקות

כאשר האדם רק מקבל טובות מחבריו ואינו נותן כלום משלו לאחרים, אינו יכול להעריך את הטוב שהוא מקבל, לכן טוב לאדם לתת משלו לאחרים כדי שיעריך את מה שהוא מקבל. ועל פי, ה' מצאנו את עם ישראל לתת כסף לפדיון הבן ולתת את שאר הנתינות שהתורה מצוה עליהם - כתרומות ומעשרות לכהנים וללויים וכו' - כדי שהאדם יעריך את ה' ואת הכהנים והלויים, שהם רועי ישראל.

מתיקות שיחי

רבנו של עולם, השפע עלינו ברחמיך שפע גדול ברוחניות ובגשמיות, שפע של דעת לעסק בתורתך הקדושה ויגלות פה את מצפוניך, ולבא ממנה לקרבת אלוקים ולמדות הטובות שאמרה בוחר בהם. ועל ידי זה נוקח לסיעתא דשמיא גדולה בקל מעשי ידינו, ויתברכנו בעשירות גדולה.

ותן לנו תכונות נכונות להתנהג כראוי בעשירות שמתן לנו - להכיר לך טובה על כל טוב שנקבל ואפילו אם הוא נראה כקטן מאד, ולגמל חסדים עם בריותיך ולהטיב להם בטוב שנתת לנו, והכל בלב שלם ולא שום ז' לב בריאות עין, חליקה. וקח נזקה ונחל את העשירות הגדולה ביותר - שהיא מ"י עולם הבא בעולם הזה וכל שכן בעולם הבא. להיות סמוכים אליך ולחסות בצל קנפיך לנצח, אמן סלה.

בהם, וכגון שהאות א' רומזת בצורתה לבהמה, ונקרא את אל"ף מלשון בהמה, כמו שפיתוב "אלופינו מסבילים", והיא מלמדת אותנו להראש שפלים כבהמה. והאות ב' רומזת על מדת הבינה, והיא דומה לצורת בית - ללמד שמי שיש לו שפלות שרומזה באות א', יזכה לבינה ולבית בעולם הזה ובעולם הבא.

ולכל אדם מישראל ישנה אות בתורה (זהו חשד דף צא), כלומר שאדם שיש לו עננה ושפלות הוא קשור לאות א', ומי שמשפלת תמיד להשיג בית בעולם הבא הוא קשור לאות ב', ומי שרודף תמיד אחרי גמילות חסדים הוא קשור לאות ג' - הרומזת למדת גמילות חסדים ודומה בצורתה לבעל חסד שרץ לעזר לבריות.

להבין, מה המדה פנגד מדה בכה, הרי רחב דברה על נסי ה' והישועות שעושה לעמו, אם כן ראי זה שצא ממנה נביא שיאמר ונבואות של אגלה?

ונראה לבאר, שמופין שרחב דברה מהבינה היתה שהיתה לה, ובחכמתה צרפה את הנסים והבינה שעם ישראל הם העם שה' בחר בו - לכן במדה פנגד מדה זכתה שצא ממנה ברוך בן גריה שכתב את נבואות הפרענות, שפטרםם לאלף בינה את עם ישראל שבינו בסבת איזה עון הגיעה כל נבואת פרענות מנבואות הפרענות שהתנבא עליהם ירמיה, וישו בו בתשובה על עונותיהם וכן יצלו מהפרענות.

ולכו, אמינם ברוך בן גריה היה נביא אבל הוא נחשב גם לחכם העדיף מנביא, כי למד בחכמתו את העם לתקן את ארחותיהם ולהנצל מהנבואות הקשות. וכה מצינו גם אצל דוד מלפנו, שלא דבר תמיד דברי נבואה אלא נאמר עליו "לכל דרכי משפיל", ועליו נאמר "פיה פתחה בחכמה" - כלומר שפתח את פיו רק לאחר שהחכים להבין את רצון ה' ממנו בכל דבר, ואז פתח את פיו לדבר מרצון ה', וכן פתח את פיו ולשפח את ה' על החכמה שנתן לו.

מתיקות למוד אל"ף בי"ת

טובות בלבד, שלכאורה כל אדם יכול לחדשם. ואם כן ישאל השואל, מה החדוש הגדול בהם? אלא יש לבאר, שהם חדוש גדול שקשה לחדש אותם משתי סבות: א. מפני שהמדות הטובות הן חדוש, שקשה מאד לקנין.

ב. החדוש הגדול הוא, שרבי עקיבא בעצמו היה נאה דורש ונאה מקים, והיה מקים את כל המדות הטובות הללו שקדש אותם על האותיות.

וביותר החדוש הוא, שרבי עקיבא קים את כל המדות הטובות הללו אף על פי שבתחלתו היה שונא חכמים גדול (ספחים טז), ובכל זאת הפך את טבעו להיות בעל מדות טובות ונעלות ביותר, עד שפאשר היה דורש את האותיות ראו בו חדוש של ענה ומדות טובות שלא היה כמותו מימות יהושע בן נון, עד כדי כך שמששה טען לפני ה' שהתורה ראויה להנמן על דוד.

וכמו שספרו חז"ל (אדר"ג ט) על מדותיו הטובות של רבי עקיבא, שהוא עשה לאשתו 'ירושלים של זהב' וקרא את כל תורתו ותורת תלמידיו לזכותה.

בי"ת בשכר אל"ף

ובאותיות רמוזים דברים גדולים ועלינו להתבונן

לחפשי ביובל - שכן גם רחב שהיתה בעלת עברה הקשויה ביצר הרע קעבד הנרצע הקשור לאדונו. אף מופין שהטתה את אזנה לשמע את נסי ה' - זכתה שקפשהיתה בגיל חמישים שנה כשנות היובל יצאה מפגלי היצר לחרות עולם, וזכתה להיות אם המולכות בביתו של יהושע בן נון, ויצאו ממנה נביאים (מגלה ד).

ומנח כאן לקח מתוק עבוננו, שאפילו אם אדם רק שומר בזכרונו את הנסים שה' עושה עמו או עם אחרים, ה' יזכר אותו ואת משפחתו בעת צרה או מלחמה, כמו שרחב שמרה את הנסים בזכרונה וזכירתו זה נצלה היא וכל משפחתה.

ומאידך, מפאן אנו למדים כמה צריך להזהר לשמור את העינים מראות ברע, כדי שלא יפסו מחשבות רעות ולזכרון של האדם, שהרי זכרון אחד שעמד בלבה של רחב החזיר אותה בתשובה לאחר ארבעים שנה, וכיוצא בזה להפך שזכרון רע יכול לעמוד לעוכרו של האדם, חלילה.

נבואה בשכר בינה

ומבני בינה של רחב היה ברוך בן גריה (מגלה ט) - ששמש את ירמיה הנביא וכתב את כל נבואות הפרענות שנאמרו על ידו, ולכאורה צריך

מספר בגמרא (שבת קד) שחכמים אמרו לרבי יהושע בן לוי, באו היום ילדים לבית המדרש ואמרו חדישים על האותיות שאפילו בימי יהושע בן נון לא נאמר כמוהם: "אל"ף בי"ת - אלף בינה, גימ' ל"ד", גמל דלים. והמפרשים אמורים (בגן יהושע על אדר"ג ט), שפאלו דרשות דרש גם רבי עקיבא פאשר הלך ללמד תורה אצל מלמד תינוקות יחד עם בנו.

ומובא במנחות (טז), שפאשר ה' הראה למשה רבנו את דיכוי הדורות, משה רבנו ראה את החדישים הללו וכיוצא באלו שרבי עקיבא חדש על כל אות ואות - טען משה לפני ה' שראויה התורה להנמן על ידי רבי עקיבא. ויש לפרש, שלכן נאמר בגמרא (שבת טז) שחדישים אלו לא נאמרו מימות יהושע בן נון, כי משה רבנו בעצמו שמע את החדישים הללו מרבי עקיבא בעצמו כשהיה ראויה להנמן על דוד.

לחדש ולקים

וכשנתבונן, נראה שהחדישים הללו שזכו לכזאת הערכה מחז"ל עד שאמרו שלא נשמעו פמותם מימות יהושע בן נון - הם חדישים של מדות

מתיקות ההבדלות מהגויים

והדבר לא הגון שיהידי ייקר בלבו גוי שהוא רחוק מה' ולבו מונח בהבלי הבלים - כדי שלא יתחבר אליו ולא ילך אחר דעותיה השליליות.

אצלם, כי על ידי הדינים שהם דנים הם משפחים את העבודה זרה שלהם, ועוד, שפאדם מתנזר לפני גויים הוא מעריך בלבו את אותם גויים,

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", פרש רש"י לפניהם ולא לפני עבדי, ואפילו פשאתה יודע דין יסכים שהם דנים כדיני התורה אסור להתנזר

